

LARRY & THE LAW # 3 - TRICK OR TREAT

Av Elvira

Det kan säkert te sig särskilt parasiterande att inte endast stjäla frågeställningar till en förment juridisk artikelserie från en av det nyss timade årtiondets mest firade amerikanska tv-serier, utan dessutom utan vidare pryda sagda artiklar med titlar från värddjurets(-seriens) avsnitt. Det tjänar förvisso ingenting till att förneka att ”Trick or treat” alltså inte endast är rubrik till det följande, utan även titeln på det tredje avsnittet i den andra säsongen av tv-serien *Curb Your Enthusiasm*¹ på vilket hela den kommande framställningen skall grundas. ”Har människan ingen skam”, undra kanske någon, och med all rätt. Undertecknad står svarslös, ty en ursäkt innebär, enligt ett gammalt ordspråk, endast att man anklagar sig själv.

Det finns emellertid några förmildrande omständigheter. ”Trick or treat” är som bekant den fras med vilken företrädesvis yngre, straffomyndiga samhällsmedlemmar den 31 oktober varje år i framförallt USA och Kanada bedriver utpressningsverksamhet² mot i regel lätt undfallande hushåll, i syfte att utfå gottsaker och ibland mindre summor kontanter, en företeelse vars allmänjuridiska intresse försvarar en behandling här, och som i bemälda länder och i den anglosaxiska världen i stort numera är uppkallad efter frasen i fråga, som ”trick-or-treating”. Det skall också sägas att ingenting i kommentarerna i denna artikelserie i det ringaste hoppas på att på något associativt vis komma i åtnjutande av någon del av värddmediets underhållningsvärde. Tvärtom. Dessa kommentarer tar istället vid där Komedierna slutar, då avsikten här är den att med strävan till någorlunda nit och allvar söka svar på de frågor Humorn kräva låta hänga. Om dessa svar till äventyrs kan leva upp till att vara åtminstone i någon mån tillfredsställande, och i den meningen underhållande, är i så fall alltså en ren tillfällighet.

Trick-or-treating, eller ”trick-or-treatande” om man som svensk så föredrar (för att nu inte gå så långt som att kalla det ”bus-eller-godisande”), uppfattas säkert av de allra flesta som ett charmerande och oskyldigt, förklätt tiggeri, där majoriteten av de drabbade just denna kväll villigt går med på att låtsas ta ett förutsatt tomt hot om ”trick” på allvar för att låta barnen få smaska på godis och ha det roligt. Förutom i den anglosaxiska världen har detta alltså även sedan någon tid i någon utsträckning praktiserats i Sverige, i anslutning till ett

1 Med urpremiär den 7 oktober 2001.

2 Huruvida det bättre beskrivs som rånverksamhet skall inte diskuteras här.

svenskt anammande av Halloweenfirande i allmänhet.³ Helt okontroversiellt har detta förfarande dock aldrig varit. Det låter sig inte förnekas att trick-or-treatande lever upp till utpressningens alla yttre kännetecken, och att detaljer i fråga om t ex utövarnas ålder, kostymer och allvaret i hotet om ”trick” och dess eventuella verkställande är avgörande för en etablissemangets licensiering av denna företeelse.

I ovan bemälda avsnitt har Larry nyss gillande undfånat en mindre samling små praktexemplar av Halloween-konformitet, som avlagt sina hot med den icke ringa mängd gullighet som verkar som en av denna rituals viktigaste förutsättningar, när det ånyo ringer på dörren. Denna gång möts Larry av två kvinnliga adolescenter, som utan utklädnader lojt framställer sina hot, till synes närmast besvärade över att de skall behöva avlägga denna ”lösen” för att få det av godis eller pengar de helt ogenerat uppenbarligen utan vidare anser sig berättigade till. Larrys ifrågasättande av deras ålder och brist på kostymer bemöts med halvhjärtade uppenbara lögner som att t ex den ena av dem skulle ha klätt ut sig till sin syster. Inför detta hån av trick-or-treat-ritualens alla yttre krav, böjer sig Larry denna gång inte för några hot utan lämnar de båda fordrande tonåringarna treat-lösa på trappen, vilka medan dörren stängs i deras ansikten hinner avlösa en skur av eder mot sin förnekare. Morgonen därpå vaknar Larry upp för att finna hela sitt hus och sin trädgård toalett-papprade⁴ och sin ytterdörr prydd med invektivet ”BALD ASSHOLE” i gul sprayfärg, något som de förvägrade utpressarna även kunde höras avfyra kvällen innan, vilket i sammanhanget underlättar slutsatsen att trick-hotet i deras fall gått från tom gest till praktisk omsättning med påtagligt större engagemang än vad de

3 Halloween har firats allmänt i Sverige sedan senare delen av 1990-talet, i samklang med flera urgamla liknande svenska seder. Enligt Fredrik Skott kan Halloweenens popularitet i Sverige t ex delvis bero på att barnen får vara precis så ruskiga och skräckinjagande de vill. När till och med påskkärringarna har blivit allt sötare och harmlösare och det knappast förekommer några andra skrämmande upptåg skulle behovet av att skrämmas enligt Skott flyttats över till Halloween. I förhållande till amerikanska barn som under denna helg klär ut sig till såväl prinsessor, féer, kungar, drottningar och alla möjliga andra sagofigurer eller politiker som spöken, vampyrer, benangel och häxor, har deras svenska motsvarigheter avgjort större fokus på det skräckinjagande, om än i praktiken med rakt motsatt resultat. <http://www.nordiskamuseet.se/publication.asp?publicationid=3218>.

4 Toalett-pappring, d v s att klä in ett föremål, ex hus, i toalett-papper genom att kasta toalett-pappers-rullar mot det, är en inte ovanlig företeelse i USA, som brukas i flera olika sammanhang. I vissa stater, såsom i Texas och Virginia, betraktas det som skadegörelse och är bötesbelagt. I t ex Minnesota och i Larry Davids hemstat Kalifornien är det emellertid lagligt.

dittills uppvisat för helgen ifråga. Inför de strax tillkallade poliskonstaplarna, som synes benägna att låta incidenten falla inom vad seden tillåter (liksom de ej synes kunna övertygas om att hets mot skalliga utgör hets mot folkgrupp), frågar Larry hur långt dessa trick-hot kan få gå, och låter även göra veterligt att han i vart fall inte tänker låta sig hotas – inte ens på Halloween. Följande tänker uppehålla sig vid denna på detta vis väckta fråga om laglösa helger och festligheter, i ett så rättsligt perspektiv som möjligt, med en historisk tillbakablick, för att utan några som helst anspråk på uttömmande presentera en liten palett av reflektioner på vad dessa laglöshetens helgade dagar har att göra i ett i övrigt lagvördande samhälle.

*”Now, mind you, I don’t hold with the extremists who feel that there should be open season for murder all year round. No, personally I would prefer to have a... Cut-a-Throat Week? Or Strangulation Day?...”*⁵

Till att börja med kan vi konstatera att reaktioner mot trick-or-treatandet vid Halloween förekommit allt sedan seden började i USA någon gång på 1930-talet. Den 6 november 1935 menade man på ledarplats i *Spokane Daily Chronicle* att det inte var fråga om annat än ”New York or Chicago ’graft’ or ’racket’” i miniatyr, och att varken polisen eller allmänheten kunde förväntas acceptera sådan ”petty ’blackmail’” på andra dagar än Halloween. I brev till *The Fresno Bee’s* redaktör den 7 november sex år senare, uttryckte ”A Mother” indignation över att Fresno’s invånare utsattes för denna i hennes mening rena och skära utpressning, och att ”it is a sad state of affairs when parents encourage their youngsters to participate in events of this kind.” I slutet på 40-talet kan märkas en skärpning av tonen, med krav på att möta plågan med särskild lagstiftning, så t ex från Mrs B. G. McElwee i *Washington Post* den 11 november 1948. Sagda Mrs McElwee föreslår att föräldrarna till de små utpressarna skall påföras bot om inte mindre än \$25, för att på så vis förmås att själva underhålla dem inom lyckta dörrar. Igen i *Washington Post*, samma år, uttryckte signaturen ”M.E.G” särskilt ogillande mot ”the impudence of the older children”, om än inget agg mot de allra minsta barnen ”who want to show off their costumes”. Till samma tidnings redaktör framförde Lucy Powell Seay den 29 oktober 1949 sin bävan över den stundande helgen; ”the nightmare of having to put up with the ’trick-or-treat’ idea again fills me with dread.” Det är uppenbart att dessa amerikanska skribenters förfäran över trick-or-treatandet delvis har sin grund i att denna typ av beteende för dem är en nyhet i helg-sammanhang. Med den

5 James Stewart i rollen som den nihilistiske professorn Rupert Cadell i Alfred Hitchcocks ”Rope”.

organiserade brottslighetens metoder som närmaste referens, ter sig tydligen en samhällelig god vilja mot fenomenet som uppenbart motsägelsefull. En insändare från Lon L. Fuller om hur det skulle strida mot punkten 8 i hans ”desiderata” om samstämmighet mellan den stadgade lagen och praxis, och hur denna bristande kongruens inte kan accepteras i en rättstat värd namnet, skulle nog fått husmödrarna ovan att nicka instämmande.

Trick or treatande i en mer allmän mening har emellertid förekommit inom mer eller mindre civiliserade samhällen sedan oerhört mycket längre tillbaka än 1930-talet. I Sverige, som som sagt tämligen friktionslöst inlemmat Halloween i sin helgkalender, finns t ex det gamla firandet av trettondagsafton som en äldre parallell. Fordom på landsbygden brukade drängar och andra ynglingar denna kväll dra runt mellan gårdarna, utklädda till stjärngossar och med någon i form av getabock, och tämligen propsande utkräva undfägnad som gengäld mot deras skrålande. Uteblev sådan kunde gården räkna med repressalier. I England förekom under den tidigmoderna epoken liknande spektakel, t ex i form av sk ”Molly Dancing”, där drängar och andra lantbruksarbetare klädde ut sig i kvinnokläder och med svärtade ansikten drog runt på gatorna och utförde parodier på sällskapsdanser i utbyte mot skänker, då de liksom trettondagsaftons nordiska stjärngossar kunde vara tämligen ”destructive, drunk and disreputable in appearance”.⁶ Även julfirande förr kunde på sina håll leda till våldsamma reaktioner ifall tillräcklig generositet mot de mindre välbeställda under denna helg uteblev. I t ex Salem Village i New England 1679 blev John Rowdens hus invaderat på sedvanligt sätt av en skrålande samling om fyra personer, som när de vägrats supar som tack för deras julsång kastade sten mot huset i över en och en halv timme, bröt ner staketet m m samt stal med sig en fem, sex säckar med äpplen.⁷ Ett sådant våldsam, propsande uppträdande från de mindre bemedlade på överhetens bekostnad just runt dagarna i slutet av december anses allmänt ha sina rötter i den antika romerska festhelgen Saturnalian. I Rom firades Saturnalian ursprungligen den 17 december, då den normala romerska ordningen för en dag vändes på ända och stor fest och yra rådde - slavar blev upppassade på av sina ägare, som också öppnade upp sina hus för stadens fattiga.⁸ Idén torde ha kommit till Rom

6 Bradtke, Elaine, *Truculent Rustics. Molly Dancing in East Anglia before 1940*, London 2000, s. 7.

7 *Essex Quarterly Courts VII*, 331-2, citerat i Nissenbaum, Stephen, *The Battle for Christmas*, New York 1996, s. 17.

8 Forsdyke, Sara, *Revelry and Riot in archaic Megara: Democratic disorder or ritual reversal?* i *Journal of Hellenistic Studies* 125, 2005, s. 78. Saturnalian började firas omkring 217 f. Kr. för att höja den allmänna moralen efter den förkrossande förlusten mot Hannibal vid slaget vid

från de grekiska Kronos-festivalerna, Kronia, som firades på liknande sätt med slaverna serverade av sina herrar.⁹ I Grekland vid denna tid förekom även just den mycket Halloween-påminnande seden att grupper av yngre män knackade på hos rika personer och relativt hotfullt utkrävde förplågnad i gengäld mot sånger - sånger som innehöll själva hoten i fråga, som t ex den sk Svalsången:

“Hämta frukt och kaka från ert rika hus och ge det till oss, och en skål vin och en korg med ost. Svalan försmår inte ens vetebröd eller linsbröd. Skall vi gå, eller skall vi få någonting? Om ni ger någonting skall vi gå, men om inte skall vi inte låta er vara; vi skall bära iväg er dörr eller dörrträ, eller er fru som sitter därinne. Hon är liten; vi skall bära henne lätt. Men om ni ger oss någonting, låt det vara någonting stort. Öppna, öppna dörren för svalan; för vi är inte gamla gubbar utan barn.”¹⁰ (Min översättning)

Inte bara hot och utpressning hade sina helgade dagar i antikens Grekland, utan så även t ex stöld och allmänt röveri, som tilläts under Hermes Charidotes-festivalen på Samos. Även under medeltidens karnevaler, som ju skulle bli den dionysiska andans uttryck framför andra efter antiken, lämnades i viss utsträckning annars kriminella handlingar osanktionerade.¹¹

Varför har då, till synes sedan urminnes tider, eller åtminstone sedan civilisationers gryning, dylika olaglighetens helger tagits upp i den allmänt omfattade kalendern? Denna fråga har, inte helt överraskande, fått tämligen

sjön Trasimnenus detta år. Helgen tillägnades alltså Saturnus, vars kult redan då var urgammal. Vid Saturnalians invigning släpptes Saturnusstatyn i Saturnustemplet på Forum Romanum ”fri” genom att lossa det bomullstyg som annars var knutet kring statyns fötter. Helgen var en av de mest populära i Rom och senare försök av Augustus och Caligula att inskränka dess varaktighet mötte stort folkligt motstånd. Vid 300-talet e.Kr. hade den börjat närma sig nyår och den blev småningom omformad till den kristna Julhelgen. Rome – An Oxford Archeological Guide, New York, 1998, s. 80.

9 Även andra Saturnalia-liknande fester förekom vid denna tid i Hellas, såsom Hermes-festivalen på Kreta och Poseiodon-festivalen i Troezen. Forsdyke, Sara, Revelry and Riot in archaic Megara: Democratic disorder or ritual reversal?, s. 79 med hänvisningar.

10 Smyth, Herbert Weir, Greek Melic Poets, New York, 1906, s. 507. Se även Forsdyke, Sara, Revelry and Riot in archaic Megara: Democratic disorder or ritual reversal?, s. 79 not 25.

11 Forsdyke, Sara, Revelry and Riot in archaic Megara: Democratic disorder or ritual reversal?, s. 82 med hänvisningar.

varierade förklaringar genom tiderna. För att börja med Platon, var det dennes åsikt att tillåtande av oregerligt beteende var vad man särskilt kunde förvänta sig av demokratier, och att det var just sådan oregerlighet som till sist måste leda till demokratiers fall.¹² Plutarchos, antagligen påverkad av Platon och Aristoteles, tog vissa upproriska händelser i staden Megara under 500-talet f. Kr. som exempel på hur det kunde gå när demagoger, ”agerande som vinskänker”, delade ut för mycket frihet av det här slaget, och på så vis korrumperade Megarianerna till att till sist bete sig rebelliskt mot de rika.¹³ Om man skulle anta den demokratiskeptiska synen att, som Aristoteles uttrycker det, en allmänt tillåtande regim måste vinna många anhängare, då de flesta vill - eller tror att de vill - leva oregerligt och efter sitt eget lynne snarare än ordningsamt¹⁴, skulle man alltså kunna välja att förklara uppdykande helger av oregerlighet som i princip vilket demokratiskt utlevande som helst, med massans begär efter ett allmänt ”fritt” leverne som grund. Men helgade dagar av oregerlighet har ju förvisso förekommit även i allt annat än demokratiska samhällen, såsom t ex de medeltida och tidigmoderna karnevalerna och liknande festligheter nämnda här ovan. I dessa fall ligger det i stället nära till hands att förklara en tillfällig tillåtlighet som ett sätt för hårt toppstyrda regimer att vid spridda, begränsade tillfällen på året låta ”lätta på trycket” för att på så vis undvika mer allvarligt omstörtande urladdningar. Helger i form av upp-och-nedvända världen kan också tjäna konservativa syften på så vis att en tillfällig negering av den vanliga ordningen kan stärka densamma genom att på ett rituellt sätt tydliggöra kontrasten mot det normala tillståndet, som därigenom får legitimitet och erkännande som just sådant. Att t ex Venedigs karnevaler i äldre tid tjänat till sådan typ av konservativ social kontroll verkar idag vara ett tämligen allmänt accepterat faktum.¹⁵

Även de incidenter av rebelliskt beteende i Megara som nämnts strax ovan, och som Plutarchos på sin tid såg som exempel på vad demokratisk slapphet med lag och ordning måste leda till, har av Sara Forsdyke istället på senare tid tolkats som exempel på ett *reaktionärt uppror*, som en reaktion på förändringar

12 Platon, Staten, bok VIII, passim, <http://classics.mit.edu/Plato/republic.9.viii.html>.

13 Forsdyke, s. 75 med hänvisningar.

14 Aristoteles, Politiken, bok 5 del IX, st 5 och bok 6 del IV st 3, <http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.html>.

15 Kaminski, Marion, Venedig, Konst & Arkitektur, Viken, s. 445. För antropologiska tolkningar av dylika festligheter som säkerhetsventiler, se t ex Gluckman, M., Custom & Conflict in Africa, Oxford, 1956 och Order & Rebellion in tribal Africa, London, 1963 och Turner, V., The ritual process, London, 1969, och Underdown, David., Revel, Riot & Rebellion, Oxford, 1985.

i gamla, konservativa patriarkala relationer i staden. Enligt Forsdyke är det mycket sannolikare att Megara under 500-talet f Kr. inte alls var demokratiskt, och att det som rapporterats därifrån under denna tid gällande fattiga som invaderat de rikas hus och aggressivt krävt att bli trakterade, m m, handlat om traditionella festligheter av trick-or-treat-slag, vilka i sig inte minst handlat om att symboliskt illustrera de rikas och mäktigas traditionella skyldighet att skydda sina undersåtar. Enligt Forsdyke torde dessa festligheter vid tillfälle övergått i upplopp som svar på att den traditionella, ”moraliska ekonomien”¹⁶ i Megara undergått stora förändringar som förändrade de traditionella, ömsesidiga förpliktelseerna mellan samhällsgrupperna på ett för de mindre bemedlade upprörande sätt. Forsdykes resonemang stöds bl a av att det enda konkreta resultatet vad gäller lagreformer i anslutning till dessa oroligheter är avskaffandet och återbetalandet av ränta på de fattigas skulder – en klart reaktionär reform, i de fattigares intresse.¹⁷ Från senare tid finns liknande exempel, såsom när lärjungarna till en tryckare i Paris på 1730-talet tog till traditionella folkfest-former för att förlöjliga och hota sin mästare när denne börjat anlita billiga dagarbetare utanför verkstaden, vilket var i strid med skråväsendets urgamla traditioner och drog ner lärjungarnas status. Liksom Megara-fallet kan det den franske tryckarmästaren fick utstå ses som reaktioner på ett nedbrytande av traditionella, patriarkala relationer, utlevda inom – och till viss del utom – ramen för ett rituellt firande av demsamma. Enligt E. P. Thompson utbröt t ex även matupplopp i 1700-talets England utifrån sådana traditionella former, framförallt som protest mot vad deltagarna upplevde som oacceptabla metoder hos mjölnare och bagare, grundat på ”a consistent traditional view of social norms and obligations, of the proper economic functions of several parties within the community, which, taken together, can be said to constitute a moral economy of the poor.”¹⁸ Som Forsdyke föreslår, var avsikten med ovan nämnda urartningar och andra liknande att tvinga överheten att bibehålla en traditionell ordning, snarare än att omstörta densamma, med inspiration från en upplevelse av innehållet i en ”moralisk ekonomi” i kontrast mot värderingarna hos en friare marknadsekonomi.¹⁹ I frågan om varför helger av oregelighet överhuvudtaget kan bli allmänt accepterade, och varför de

16 Forsdyke lånar termen från Thompson, Edward Palmer, *Customs in Common*, London, 1993, med hans definition i a. a. s. 188, 336-51.

17 Forsdyke, s. 76.

18 Thompson, s. 188 f.

19 Forsdyke, s. 86, med hänvisning till Underdown, s. 118. I sammanhanget kan det vara av intresse att trick-or-treatandet uppstod och blev en del av Halloween-firandet under det ekonomiskt oroliga 1930-talet. Man skulle utifrån detta faktum kunna välja att se trick-or-treatandet som ett

ibland kan urarta, kan man alltså hitta föreslagna svar av mycket varierad sort. De historiska bevisen tillåter i vart fall inte en förklaring av deras existens eller urartning enbart som yttringar av demokratisering och liberalisering i allmänhet.

Oavsett vilka motiv som kan ses som de viktigaste för de olika helger av detta slag som dykt upp under århundradenas lopp, är nästa fråga här under vilka förutsättningar de har tillåtits, och alltså i viss grad tillåts. Som nämnts ovan får det anses klart att överheten i t ex Venedig förstod värdet av karnevalen och dess excesser som social kontroll, samtidigt som det var nödvändigt att vidta mått och steg för att saker och ting inte skulle gå alldeles över styr. På Sicilien och i Neapel under 1600-talet innebar det t ex förbud mot att bära vapen i karnevalstider.²⁰ I Sverige under samma århundrade, förordnade magistraten i Stockholm år 1669 om sådana inskränkningar i vad folk i staden kunde tillåta sig under motsvarande helg i den svenska kalendern, d v s Fastlagen, att det finns skäl att ifrågasätta huruvida Fastlagen överhuvudtaget kan anses ha varit laglig i Stockholm detta och därpå följande år annat än till namnet. I Stockholms magistrats kungörelser den 19/2 1669 görs nämligen veterligt bl a:

”...at alldhen stund man befructar dhet Geseller, Lährdrängiar och andre uthi hwariehanda Embeten här i Staden widh dhenna nu tillstundande Fastelags Tijdh skole understå sikh at stiga op ifrån sine Werckstäder och föröfwa så i Krogar som oppå Gatur allehanda Insolentier, Styggelse och som dhe kalla Fastelags-Spel; Alt therföre at undanböna och förhindra sådane Oseder och Gudhi samt menniskiom misshagelige Gerningar blifwa här medh sampt och synnerligen alle Geseller, Lähredrängiar och andre som här i Staden sikh oppehålla och hoos någon Mestare arbeta och Tiänst hafwa allwarligen förmante at dhe ingalunda understå sikh widh dhenna tilstundande Fastelags Tijdh opstijga ifrån sine Werkstäder och Arbete och föröfwa sådana wederstyggelige Apespehl som för dhetta skedt är: Hwilken och ehoo som dhetta befinnes öfwerträda och dhenna lenast som en Förbudsbrytare wederbörligen plichta uthan och efter Sakkzens

slags i efterhand accepterad outrering, från början betingad av extrem samhällslig turbulens, sedermera brukad (och vid tillfälle kanske missbrukad) även under mer stabila förhållanden.

20 Burke, 1978, s. 201-204.

beskaffenhet och omständigheter som Lagh förmår affstraffat blifwa.”

I Stockholm under Karl XI:s regering rådde alltså med all önskvärd tydlighet nolltolerans mot allt vad myndigheterna i åtminstone delar av södra Europa förstått att vid vissa helger tillåta för intresset av mer eller mindre ordning och lugn under resten av året. Att den karolinska magistratens taktik i detta avseende skulle varit mer framgångsrik, synes en kunglig förordning från den 12 mars 1679 vederlägga. I den förklaras nämligen stadsvakten ha rätt att skjuta skarpt mot ”ostyrige”,

”Såsom man medh största missnöje måste förnimma the stora Insolentier medh ett ochristeligt ropan- och skrijande samt andre Wåldsamer som föröfwat på Tårg och Gator om nattetijd, hwar widh thet ena Dråpet och Mordet efter thet andra höres sigh tilldraga, och thet klagat warder at enär Stadzwachten som förordnad är alla slijka Ochristeligheter till den allmenne Fredens erhållande at awäria blifwer then medh Skimpf-ord samt Hugg och Slagh moot all Skäl bemöt och öfwerfallen”.

Det är heller inte utan intresse i sammanhanget att den holländska ambassaden i Stockholm året innan attackerats av ”någre wanartige och all Folks rätt förgätne Sällar”, efter att den holländske utrikesministern herr Christian Constantin Rumpf för att fira den strax innan träffade freden efter det fransk-holländska kriget bjudit folket på ”frögdetecken” från sitt logement på St Paulsgatan:

”I thet at sedan ett parti Silfwerpenningar warit utkastade och Wijn utlupit hafwa några sigh understått uthi hans Logemente genom Fönster medh Stenar inkastat samt andre Excesser gjordt.”

P g a ”det myckna Folkets trängsel” lyckades förövarna komma undan. Överståhållaren med Råd och Borgmästare gjorde emellertid klart att för ”en sådan enorm och lastbar Giärning” inte bara de skyldiga utan även samtliga som efter ett gripande visat sig ha vetat om var de skyldiga uppehållit sig skall ”för Rätta dragas och exemplariter straffat blifwa.”²¹

21 Actum Stockholms Rådhus den 11 december 1678.

Av en händelse innebar just en av de mest infama incidenterna under de ovan omnämnda orostiderna i Megara på 500-talet f. Kr. att ett par fulla Megarianer attackerade några heliga ambassadörer från Peloponnesos, rullade ner deras vagnar i sjön och helt sonika dränkte de flesta av dem, med flera av respektives fruar och barn. Liksom i Stockholm på 1670-talet sågs något dylikt i den tidens grekiska grannstatsförbund, Amfiktyonen, inte som något som eventuellt kunde försvaras som del av någon festivalyra, och en del av de skyldiga straffades antingen med döden eller med exil.²² För nolltoleransens Stockholm anno 1678 passerades förvisso gränsen för tillåtet fredsfestfirande långt tidigare än vid sådant brutalt våld, men även för de allra mest tillåtande av de historiska karneval-staterna synes dylikt ha hamnat avgjort utanför vad en festivals tillfälligt omvända regler kunde tillåta, liksom en sådan bortre gräns med största sannolikhet torde vara gällande i de allra flesta länder i dag.

En sådan antagen absolut yttre avgränsning av vad oregerlighetens helger idag kan tillåta, har en parallell i frågan om vad som kan falla utanför straffansvar på samtycke från den drabbade – bortsett då från de länder där dödande efter samtycke kan vara tillåtet. Om man skulle applicera läran om samtycke som ansvarsfrihetsgrund på frågan om vad som kan tänkas ansvarsfritt beteende under särskilda helger, skulle det tydligen i allmänhet innebära för det första att ansvarsfrihet för vad som begåtts under helgen i fråga inte kan medgivas för brott som är till för att skydda annat intresse än den enskildes.²³ Vidare enligt 24 kap 7 § BrB kan gärningen i så fall endast utgöra brott om den med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter är oförsvarlig. Det är naturligtvis dock långt ifrån självklart att en sådan applicering av samförståndsläran på ”helgmissgärningar” har fog för sig. En tillämpning av den synes behöva hävda ett slags kollektivt samtycke till gärningen ifråga – ett kollektivt samtycke som skulle presumeras utifrån ett allmänt erkännande av den ifrågavarande helgens existens – och som sådant skulle anses kunna tillskrivas den drabbade enskilde. Det räcker ju med att konstatera att det inom ett samhälle kan finnas många olika uppfattningar hos olika grupper om vilka helger som angår respektive kollektiv för att se en brist i denna metod. Men under förutsättning att den drabbade enskilde med skäl kan anses träffad av ett kollektivt samtycke till helgen ifråga är den kanske ändå inte alldeles förfelad. Poliskonstapeln i vårt refererade Halloween-fall synes vilja göra det gällande när han inför Larry hävdar att när man öppnar dörren på Halloween så inträder man i ett socialt kontrakt med utpressaren på andra

22 Forsdyke, s. 83.

23 Leijonhufvud, Madeleine; Wennberg, Suzanne, *Straffansvar*, Stockholm, 2005, s. 94.

sidan, tydligen innebärande ett i vart fall putativt ansvarsbefriande samtycke till såväl den förestående utpressningen som det i fall av uteblivna "treats" påräkneliga ofredandet eller skadegörelsen.²⁴ Det kollektiva samtycket torde emellertid ofta vara tämligen finkalibrerat – ifråga om Halloween synes det inte kunna gälla andra än barn (straffomyndiga), i erforderlig utstyrsel, med rimliga krav på undfågnad och med ringare repressalier som följd av utebliven sådan. I valet mellan att låta helgförövarna gå fria p g a en tillämpning av läran om kollektivt/putativt samtycke med tillräcklig socio-kulturell adekvans eller p g a en tillämpning av påföljdseftergift, måste det förra vara mer attraktivt för det tillåtande allmänna, då det lättare kan klara sig från anklagelser om inkonsekvens i rättsskipningen. Att en lära om kollektivt samtycke gentemot helgmissgärningar kan riskera att utnyttjas på bekostnad av rättssäkerheten för den enskilde torde inte behöva kommenteras vidare här. Återstår endast att säga, att den förutsättning som anses gälla för ansvarsfrihet p g a vanligt, enskilt samtycke om att det inte får vara fråga om ett brott som är till för att skydda annat intresse än den enskildes, per definition inte kan stå sig ifråga om kollektivt samtycke gentemot helgmissgärningar. I förekomsten av ett kollektivt samtycke står ju klart att själva missgärningen i sig tjänar något slags allmänt intresse – som ventil för undertryckta spänningar, som en inverterad bekräftelse av den normala samhällsordningen, eller vad man nu annars kan tänka sig i den vägen. I väntan på praxis i denna avvägning av vad som skäligen må offras på toalettpappingens altare torde dörren på Halloween öppnas på egen risk, för svenskt vidkommande åtminstone så länge toalettpappingen i fråga kan förväntas återvinningsbar.

24 Det kan här även märkas att toalettpapping redan som sådant tydligen alltså är lagligt i Kalifornien, även utanför därför särskilt upprättade helger (se not 4).